

Нови насоки в професионалното ориентиране

Вилияна Райчева

New directions in vocational guidance: *This paper presents a new tool for guidance and focus on your goals and the psychological basis of guidance aimed at students. Way of working with students in the process of guidance is very important, they should be familiar with the occupation activities in them, but to know themselves, their expectations and attitudes.*

Key words: *professional guidance, transferable skills, socio-cognitive conflict, a policy profile, documentary research.*

ВЪВЕДЕНИЕ

В Националната стратегия на България за учене през целия живот можем да прочетем следното: „Качествените услуги по информиране, ориентиране и консултиране са национален приоритет на Ученето през целия живот в България”¹;

Цел на стратегията е „Формирането на култура за учене и мотивация за учене чрез развитие на консултирането и ориентирането през целия живот в училищата, в университетите и на работното място”.

Една от заложените дейности със срок до 2013 г. е „... осигуряване на достъпни и качествени услуги за професионално ориентиране на всички ученици”. Същевременно CINOP Peer review-2 отчита, че в училищата няма предвидени часове за професионално ориентиране, че липсва координация между отговорните държавни институции, както и липсата на национална система за ориентиране през целия живот и на квалифицирани професионалисти.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Не така стоят нещата в другите държави от ЕС. Масова практика в редица европейски държави е използването на тестове за определяне на интересите, талантите и способностите на учениците и подпомагане при избора на професия. Достъпни са за максимално голям брой ученици и младежи, независимо от местопребиваването, тъй като се предлагат безплатно в интернет пространството. Пример за това са тестовете ICARES (<http://www.icares.com>), съставени от социолози, психолози и професионалисти по управление на човешки ресурси в Холандия. Крайният резултат не само посочва какви са интересите на учениците, но и показва списък с професии, отговарящи на тези интереси. Професиите са дадени в съответни длъжности на 5 нива: елементарно, основно, средно, висше и академично. Резултатът от теста показва "ориентационен" профил за всеки ученик, както и възможността за ученици със специфични потребности и упражняване на професия с намалена трудоспособност. Във Франция с проблемите на професионалното ориентиране са натоварени специални служби на национално равнище, които извършват услуги по ориентиране в самите училища, работят с учениците и с техните родители и обучават специалисти, които се занимават с тази дейност. Освен тези държавни служби, редица НПО също извършват дейности по професионално ориентиране, и то не само с ученици в системата на средното образование, но в още по-ранна възраст. В Люксембург- държава четири пъти по-малка от България- професионалното ориентиране е приоритет на държавата не само на думи. В столицата Люксембург от февруари 2012 там действа Дом на професионалното ориентиране, който обединява структурите на няколко

национални и местни организации, всички субсидирани от държавата, и с обща цел-професионално ориентиране за ученици и младежи и кариерно ориентиране за възрастни. Освен на тези организации, професионалното ориентиране е цел и на много европейски проекти, както е и проектът по програма „Леонардо да Винчи“, дейност „Трансфер на иновации“ на име „Подпомагащи насоки за професионално ориентиране чрез снимков материал“. Партньорите по този проект са от Франция, Люксембург, Австрия и България. Според специалистите добрият професионален избор трябва да отговаря едновременно на способностите и предпочитанията на индивида, и на изискванията и възможностите на пазара на труда. За това е необходимо, от една страна, задълбочено себепознание (познаване на собствените заложби, знания, умения, личностови особености; интереси, желания, ценности), а от друга – много добра информираност за реалните възможности за обучение и работа (какви различни професии съществуват и какви качества са необходими за извършването им, какви са изискванията по отношение на квалификацията, доколко търсена е една или друга професия, какви са перспективите в развитието ѝ) т.е., за да направи добър избор, човек трябва да има много обширни и актуални познания по психология, професионална психодиагностика, образователна система и учебни заведения, професии, трудови отношения, трудови пазари – нещо непосилно за неспециалист. При решаването на тази отговорна и сложна задача, хората –особено в детска и юношеска възраст -най-често действат хаотично и се намират под влиянието на много различни фактори: семейство, приятели, учители, социална среда, мода, материални възможности. Става така, че изборът на професия обикновено е не съзнателно взето и сериозно обосновано решение, а компромис между различни желания и въздействия.

Целта на професионалното ориентиране, поставено на научна основа и извършвано от специалисти, е да помогне на детето/юношата и неговите родители да направят добър професионален избор, който да отговаря едновременно на способностите и желанията на детето, на наличните ресурси, на изискванията на пазара и перспективите за намиране на работа. В проекта „Подпомагащи насоки за професионално ориентиране чрез снимков материал“ -3 си партнират следните организации :GIP-EFTLV - Сдружение с общественополезна дейност за образование и учене през целия живот - Реймс, Франция ; асоциация Евро Кордиал – Люксембург; BEST институт за професионално образование и обучение- Австрия; *Сдружение на жените от региона на Дунав* - България, Училище на втория шанс - Марсилия, Франция; *Местна инициатива за млади хора* - Люксембург и Сдружение от местни обществени образователни институции- Дю Веле, Франция. Той е предназначен не толкова за средностатистическия ученик, а за ученици и младежи със затруднения **в общуването или такива, напуснали училище, без да придобият диплома**. Именно затова е избран този начин за представяне на професионалните дейности и контекст- снимковият материал. Софтуерът не е тест за професионално ориентиране, сам по себе си той не може да бъде база за избор на професия. По- скоро чрез него ученикът може да получи представа за собствените си нагласи, както и да бъде насърчен да изгради, заедно с професионалист по ориентиране, собствен проект за бъдещото си развитие. Това не става отведнъж, изисква време и представлява динамичен процес. Ученикът трябва да се насърчава за придобиването на преносими умения (търсене и подбор

на информация, критичност спрямо източника ѝ, придобиване на компетенции за ориентиране през целия живот...). Когато се провежда в група, тестването се базира на социо-когнитивния конфликт, обяснен от известния психолог Лев Виготски ..."Той е формиращ, доколкото позволява на детето да осъзнае гледната точка на другите и да преосмисли своята собствена. След като е погледнало проблема отстрани, детето ще осмисли кое от решенията е по-адекватно. Източник -WIKIPEDIA

Съветникът по ориентиране трябва да бъде готов да остави младежите да променят представите си, осмисляйки избора си и виждайки избора на другите. Той трябва да подпомага обмена на идеи, и аргументи за или против дадения избор, дори тяхната конфронтация, за да може младежите да променят представите си не чрез обяснения, дадени от него, а по свое собствено решение.

Тестът се състои в подреждането на снимки в реда на предпочитане, подредени в 10 серии по 12 снимки всяка. След като са подредени всички 120 снимки, софтуерът създава pdf файл, който ще се запамети в компютъра или на друг носител, примерно флаш-памет. Продължителността на теста е приблизително 30 минути, но всеки може да удължи времето си за работа, ако е необходимо. Създаденият след края на работата pdf файл съдържа:

1. 20-те най-харесани снимки- първите две от всяка серия
2. 10-те най-малко харесани снимки- последната от всяка серия
3. профил на участника
4. условия за работа, съответстващи на избора на професии
5. дейностите, характерни за избраните професии.

Думите в синьо отговарят на ключовите думи, които са били избрани и в положителен и в отрицателен аспект. Цифрата отстрани показва колко пъти е избрана съответната дейност или условие на труд.

Важно е да се знае, че след провеждането на теста, всеки младеж трябва да бъде приет на индивидуално интервю, за да се поговори с него за профила му, на базата на собствения му анализ.

Резултатите от проведеното тестване могат да се използват по няколко начина:

- в колективна работа, при което в клас се отделя време за обмен на мнения, свързани с тестването, като се уважава избора на всеки и като не се взема страна за този или онзи аргумент. Може също така и да се използват резултатите на някой, който желае да сподели причините за избора си –защо е избрал или не дадена снимка и се даде време след това на групата да допълни с други положителни или отрицателни аргументи избора на същите снимки.
- индивидуално, на специална среща само между учителя и младежа. Тази допълнителна работа изисква да му се предложат конкретни неща (стаж, интервю с професионалисти, запознаване с определена професия, документални проучвания...) и да се провокира у него интерес, желание да опознае и други дейности и професии. Учителят ще трябва да работи с младежа върху когнитивния дисонанс между неговите представи преди провеждането на теста и реалността, която е срещнал.

В заключение можем да кажем, че професионалното ориентиране в България е недостатъчно застъпено в училищата и учениците могат да получат представа за

своите нагласи и умения единствено при самоинициатива- тяхна или на родителите им- докато в доста други държави от ЕС това е държавна политика и има изградени структури на няколко нива - държавни, части, общински. Това, което остава на българските ученици и техните родители, са дейностите от подобни на този европейски проект, които са на общо разположение, но трябва да се извършват под наблюдението и със съветите на обучени професионалисти по ориентиране.

ЛИТЕРАТУРА

[1] www.minedu.government.bg

[2] http://www.navet.government.bg/bg/proforientirane/guidance_policies

[3] <http://www.euro-cordiale.lu/zoom2choose/GuideBG>

За контакти:

Гл. ас. Вилияна Райчева, Катедра по Филологически науки, Русенски университет "Ангел Кънчев", филиал-Силистра, тел.: 821-521, e-mail:viliana_ss@abv.bg

Докладът е рецензиран.